

**МОНГОЛ УЛСЫН
ГЭР БҮЛ, ХӨДӨЛМӨР, НИЙГМИЙН
ХАМГААЛЛЫН САЙД**

Нэгдсэн үндэстний гудамж 5,
Чингэлтэй дүүрэг, Улаанбаатар хот, 15160
Утас: 26 15 53, Факс: 32 86 34,
Цахим шуудан: info@mlsp.gov.mn
Цахим хуудас: www.mlsp.gov.mn

2026.02.05 № 01/402
танай 2026.01.22 -ны № 03 -т

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ГИШҮҮН Б.ЗАЯАБАЛ ТАНАА**

Танаас 2026 оны 1 дүгээр сарын 22-ны өдрийн 03 дугаар албан бичгээр ирүүлсэн асуулттай танилцаж, Малчны тухай хуульд заасан өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгоогүй малчны тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг нэг удаа нөхөн төлүүлэх зохицуулалтыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой тус яамнаас авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний талаарх мэдээллийг хавсралтаар хүргүүлэв.

Хавсралт 4 хуудастай.

Хүндэтгэсэн,

Т.АУБАКИР

Гэр бүл, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын
сайдын 2026 оны 2. дугаар сарын 5-ний
өдрийн 01/406 дугаар албан бичгийн хавсралт

**МАЛЧНЫ ТУХАЙ ХУУЛЬД ЗААСАН МАЛЧНЫ ТЭТГЭВРИЙН ДААТГАЛЫН
ШИМТГЭЛИЙГ НЭГ УДАА НӨХӨН ТӨЛҮҮЛЭХТЭЙ ХОЛБООТОЙ АВЧ
ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТАЛААРХ МЭДЭЭЛЭЛ**

1. Малчны тухай хуулийг хэрэгжүүлэх талаар авсан арга хэмжээний тухай

Монгол Улсын Их Хурлаас 2024 оны 06 дугаар сарын 05-ны өдөр баталсан Малчны тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.2.9 дэх заалтад “хуульд заасан өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгоогүй малчны тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг нэг удаа нөхөн төлүүлэх” гэж, мөн зүйлийн 4.3 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн 4.2.9-д заасан арга хэмжээтэй холбогдсон харилцааг Засгийн газраас баталсан журмаар зохицуулна” гэж, мөн хуулийн 16.1 дэх хэсэгт “Энэ хуулийн 4.2.9 дэх заалтыг 2026 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдөр хүртэл хугацаанд дагаж мөрдөнө” гэж тус тус заасан.

Энэхүү хуулийн хэрэгжилтийг хангах зорилгоор Гэр бүл, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам “Малчны тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийн нэг удаа нөхөн төлүүлэх журам”-ын төслийг нийгмийн даатгалын болон нийгмийн халамжийн сангаас өндөр насны тэтгэвэр, цэргийн алба хаасны тэтгэвэр тогтоолгоогүй, 1995-2025 онд малчнаар ажиллаж байсан болон ажиллаж байгаа 5 ба түүнээс дээш жил нийгмийн даатгалын шимтгэл төлсөн малчин даатгуулагчийн тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг 5 хүртэл жилээр нэг удаа нөхөн төлүүлэх зохицуулалтыг тусгасан боловсруулсан.

Тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг 2025 оны 04 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс мөрдөж байгаа сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээнээс 5 хүртэл жилээр тооцон нөхөн төлүүлэхэд 38.2 мянган малчин хамрагдаж, тэтгэврийн даатгалын санд 194.4 тэрбум төгрөгийн орлого төвлөрөх бол хууль хэрэгжих эхний жилд 4.7 мянган малчны тэтгэвэр тогтоолгох эрх үүсэж, тэдний тэтгэвэрт 29.9 тэрбум төгрөгийн зардал гарах тооцоолол байна. Энэхүү тэтгэврийн даатгалын сангийн зардлыг жил бүр олгох ба тэтгэвэр авагчийн өсөлттэй уялдан тэтгэврийн даатгалын сангийн зардал эрс нэмэгдэнэ. Тухайлбал, хуулийн хүрээнд 2030 онд 14.8 мянган малчин тэтгэвэр тогтоолгож, 136.0 тэрбум төгрөг зарцуулна.

Нийгмийн даатгалын сангийн 2025, 2026 оны төсвийн тухай хуульд “Малчны тухай хуульд заасан өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгоогүй малчны тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг нэг удаа нөхөн төлүүлэх”-тэй холбоотой зардал тусгагдаагүй болно.

Тус яам Засгийн газрын “Малчны тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийн нэг удаа нөхөн төлүүлэх журам батлах тухай” тогтоолын төсөлд 2024 оны 11 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 01/1416 дугаар албан бичгээр яамдаас санал авсан.

Тогтоолын төсөлд яамдаас ирүүлсэн саналыг тусгасан бөгөөд харин Сангийн яамнаас 2024 оны 12 дугаар сарын 16-ны өдрийн 01/10303 дугаар албан бичгээр Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2.4-т заасан "... Засгийн газрын аливаа шийдвэр нь төсөвт үзүүлэх нөлөөллийн талаарх дүгнэлтэд үндэслэн байх" гэсэн зарчмын дагуу тогтоолын төсөлтэй холбоотойгоор нийгмийн даатгалын санд ирэх жилүүдэд үүсэх алдагдлын талаар нарийвчилсан тооцоо, судалгааг ирүүлсний үндсэн дээр уг асуудлыг дахин авч үзэх талаар санал ирүүлсэн. Үүний дагуу холбогдох тооцоо судалгааг хийж, журмын төсөлд "10-аас дээш жил шимтгэл төлсөн малчин даатгуулагчийн тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг 2025 оны 04 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс мөрдөх хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээнээс 5 хүртэл жилээр тооцон төлүүлэх"-ээр тусган 2025 оны 02 дугаар сарын 17-ны өдрийн 01/531 тоот албан бичгээр Сангийн яаманд хүргүүлсэн. Сангийн яамнаас 2025 оны 03 дугаар сарын 20-ны өдрийн 01/1936 дугаар албан бичгээр нийгмийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн төлүүлэхтэй холбоотой асуудлыг нийгмийн даатгалын хууль тогтоомжийг шинэчлэх, тогтолцооны шинэчлэл хийх асуудалтай хамтад нь дахин авч үзэх нь зүйтэй ба тогтоолын төслийг дэмжих боломжгүй талаар санал ирүүлж байсан.

Түүнчлэн, Гэр бүл, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам 2025 оны 09 дүгээр сарын 22-ны өдрийн 01/3039 дугаар албан бичгээр "Малчны тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийн нэг удаа нөхөн төлүүлэх журам" батлах тухай Засгийн газрын тогтоолын төсөлд Засгийн газрын гишүүдээс дахин санал авсан болно.

Тус тогтоолын төсөлд Сангийн яамнаас 2025 оны 10 дугаар сарын 16-ны өдрийн 01/9388 дугаар албан бичгээр тогтоолын төслийг баталснаар шаардагдах зардал Монгол Улсын Засгийн газраас 2025 оны 09 дүгээр сарын 01-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын 2026 оны төсвийн төсөлд тусаагүй байх тул тогтоолын төслийг дэмжих боломжгүй талаар, Хууль зүй, дотоод хэргийн яамнаас 2025 оны 10 дугаар сарын 03-ны өдрийн 1/1572 дугаар албан бичгээр Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2.4-т "Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурал, нутгийн өөрөө удирдах байгууллага, Засгийн газар, Засаг даргын аливаа шийдвэр нь төсөвт үзүүлэх нөлөөллийн талаарх дүгнэлтэд үндэслэсэн байх"-аар зааж төсвийн тогтвортой байдлыг хангасан байх зарчмыг хэрэгжүүлдэг тул малчны тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг нэг удаа нөхөн төлүүлэх арга хэмжээний төсөвт үзүүлэх нөлөөллийн талаарх дүгнэлтийг гаргуулсны үндсэн дээр тус асуудлыг Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлэх нь зүйтэй талаар, Эдийн засаг, хөгжлийн яамнаас 2025 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн 01/353 дугаар албан бичгээр аливаа шимтгэл нөхөн төлдөг байх боломж нээлттэй байхыг дэмжиж байгаа бөгөөд тогтолцооны шинэчлэлийн хүрээнд шимтгэл төлөгч хүртэх өгөөч нь тодорхой хугацааны дараа нөхөн төлсөн тохиолдолд болон цаг тухайд нь төлсөн тохиолдолд ялгаатай байхаар зохицуулалт хийх нь зүйтэй талаар тус тус санал ирүүлээд байна.

Цаашид Малчны тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.2.9 дэх заалтыг хэрэгжүүлэхэд мөн хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.1 дэх хэсэгт өөрчлөлт оруулах болон хуулийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай зардлыг Нийгмийн даатгалын сангийн тухайн жилийн төсөвт тусгах шаардлага үүсээд байна.

2. Малчны нийгмийн хамгааллын талаарх онцлог зохицуулалтын тухай

Одоогийн мөрдөж байгаа нийгмийн даатгалын хууль, тогтоомжид малчдын нийгмийн хамгааллын баталгааг хангаж байна. Үүнд:

- **Малчны тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийн 50 хувийг төрөөс хариуцан төлж байна.** Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.23 дахь хэсэгт "Малчин, туслах малчин сайн дураар даатгуулах бол тухайн үед мөрдөж байгаа сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээнд ногдох тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийн 50 хувийг улсын төсвөөс сар бүр төлнө. Улсын төсвөөс хариуцан төлөх хугацаа 5 жилээс ихгүй байна" гэж заасан. Энэ хүрээнд 2024 онд 51.5 мянган малчин нийгмийн даатгалд сайн дураар хамрагдаж, тэдний шимтгэлийн зардалд улсын төсвөөс 24.4 тэрбум төгрөгийг хариуцан төлсөн. Мөн 2025 онд нийгмийн даатгалд сайн дураар 56.5 мянган малчин хамрагдаж 35.5 тэрбум төгрөгийн шимтгэлийг өөрөө хариуцан төлсөн бөгөөд эдгээр малчдын тэтгэврийн даатгалын 50 хувийн шимтгэлд 29.6 тэрбум төгрөгийг улсын төсвөөс хариуцан төлсөн болно.

- **Малчид өндөр насны тэтгэвэрт гарах ердийн наснаас 5 жилийн өмнө тэтгэвэрт гарч байна.** Малчин эмэгтэй 50 нас, эрэгтэй 55 насандаа өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгож байгаа бөгөөд Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэврийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.6 дахь заалтад зохицуулалтыг тусгасан. Тухайлбал, нийтдээ 20-иос доошгүй жил, үүнээс 15-аас доошгүй жил малчнаар ажиллаж тэтгэврийн даатгалын шимтгэл төлсөн 55 насанд хүрсэн эрэгтэй, мөн нийтдээ 20-иос доошгүй жил, үүнээс 12 жил 6 сараас доошгүй жил малчнаар ажиллаж тэтгэврийн даатгалын шимтгэл төлсөн 50 насанд хүрсэн эмэгтэй өөрөө хүсвэл өндөр насны тэтгэвэр тогтоолгох эрхтэй байна. Энэ хүрээнд 2024 онд тэтгэврийн даатгалын сангаас 32.3 мянган малчны өндөр насны тэтгэвэрт 237.0 тэрбум төгрөг, 2025 онд малчнаар тэтгэвэр тогтоолгон авч байгаа 34.5 мянган тэтгэвэр авагч байгаа бөгөөд тэдний тэтгэвэрт 2025 онд 287.8 тэрбум төгрөг зарцуулсан байна.

3. Малчин, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн шимтгэлийг нөхөн төлүүлэх хууль хэрэгжүүлсэн тухай

Малчин, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн төлүүлэх 2 удаагийн хуулийг хэрэгжүүлсэн. Улсын Их Хурлаас 2012 онд Ажилласан жил, тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн тооцох тухай хуулийг батлан хэрэгжүүлсэн бөгөөд тус хуулийн үйлчлэлд 607.8 мянган иргэн хамрагдаж, 37.9 тэрбум төгрөгийг нөхөн төлсөн. Одоогийн байдлаар энэхүү хуулийн үйлчлэлд хамрагдсан 324.1 мянган хүн тэтгэвэр тогтоолгоод байгаа бөгөөд тэдний тэтгэвэрт 1,898.7 тэрбум төгрөгийг зарцуулаад байна. Цаашид хуулийн үйлчлэлд хамрагдсан иргэд тэтгэвэр тогтоолгосноор энэхүү зардал жил бүр нэмэгдэж байна.

**Ажилласан жил, тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн тооцох
тухай хуулийн хуулийн хэрэгжилтийн дүн**

Үзүүлэлт		
1.	Шимтгэлээ нөхөн төлсөн даатгуулагчдын тоо	607.8 мянган хүн
2.	Төвлөрүүлсэн шимтгэл	37.9 тэрбум төгрөг
3.	Нийт тэтгэвэр тогтоолгосон хүний тоо	324.1 мянган хүн
4.	Нийт тэтгэвэрт зарцуулсан хөрөнгө	1,898.7 тэрбум төгрөг
5.	Алдагдал /2024 оны байдлаар/	1,860.7 тэрбум төгрөг /4-2/

Мөн Улсын Их Хурлаас 2017 онд Малчин, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчийн тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн төлүүлэх тухай хуулийг батлан улмаар 2020, 2021 онд хэрэгжүүлсэн. Хуулийн үйлчлэлд 34.4 мянган иргэн хамрагдаж, 76.4 тэрбум төгрөгийн шимтгэлийн нөхөн төлсөн хэдий ч одоогийн байдлаар хуулийн үйлчлэлд хамрагдсан иргэдээс 20.6 мянган хүн тэтгэврээ тогтоолгож, тэдний тэтгэврийн зардалд 205.7 тэрбум төгрөг зарцуулаад байна.

**Малчин, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчийн тэтгэврийн даатгалын
шимтгэлийг нөхөн төлүүлэх тухай хуулийн хэрэгжилтийн дүн**

Үзүүлэлт		
1.	Шимтгэлээ нөхөн төлсөн даатгуулагчдын тоо	34.4 мянган хүн
2.	Төвлөрүүлсэн шимтгэл	76.4 тэрбум төгрөг
3.	Нийт тэтгэвэр тогтоолгосон малчны тоо	20.6 мянган хүн
4.	Нийт тэтгэвэрт зарцуулсан хөрөнгө	205.7 тэрбум төгрөг
5.	Алдагдал /2024 оны байдлаар/	129.3 тэрбум төгрөг /4-2/

Нийгмийн даатгалын ерөнхий хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.2 дахь хэсэгт "Нийгмийн даатгалын шимтгэл төлөх, нийгмийн даатгалын сангаас тэтгэвэр, тэтгэмж, эрүүл мэндийн нөхөн сэргээлтийн зардлын төлбөр, үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний зардал олгох, шимтгэлийн хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлэх харилцааг зөвхөн нийгмийн даатгалын хууль тогтоомжоор зохицуулна" гэж, 24 дүгээр зүйлийн 24.3 дахь хэсэгт "энэ хуулийн 24.1-д зааснаас бусад тохиолдолд нийгмийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн төлөхийг хориглоно." гэж тус тус заасан.

Нийгмийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн төлүүлэх нь зарим иргэдийн нийгмийн хамгааллын баталгааг хангах хэдий ч шимтгэл төлсөн хугацаа, төлсөн шимтгэлийн хэмжээнээс хамаарсан тэтгэвэр, тэтгэмж авах агуулга бүхий нийгмийн даатгалын тогтолцоонд шударга бус байдлыг бий болгож байна. Түүнчлэн, авч байсан цалин хөлс болон шимтгэл төлсөн хугацаанд үндэслэн тогтоосон тэтгэврийн хэмжээ хоорондын хамаарлыг сулруулж байгаа бөгөөд энэ талаар олон жил хөдөлмөрлөж, нийгмийн даатгалын шимтгэл төлж тэтгэвэр тогтоолгож байгаа тэтгэвэр авагчид гомдол санал ихээр ирүүлж байна.

---oOo---